

Židia a Rómovia: Genetická štúdia 76 španielskych Rómov (Gitanos, Calé)

Dr. Douglas Schar a Sr. Lisardo Cano Montes
HiddenJewishAncestry.com

21. august 2025

Dlho sa predpokladalo, že španielski Rómovia (známi aj ako *Gitanos*, súčasť rómskeho národa) pochádzajú z jedinej migrácie zo severozápadnej Indie (Rádžasthán) do Európy v období medzi 12.^a a 15. storočím. Nové genetické dôkazy z komplexnej štúdie DNA 76 španielskych Rómov (z 15 provincií po celom Španielsku) však vykresľujú oveľa zložitejší obraz. Táto relatívne veľká vzorka – 76 jedincov – poskytuje bezprecedentný pohľad na ich predkov. Zistenia odhaľujú výrazné znaky židovského dedičstva, ktoré nemožno vysvetliť konvenčným príbehom o migrácii. Najmä viaceré genetické dôkazy (autozomálna DNA, forenzné STR markery, analýza haplogrupy a porovnania starovekej DNA) poukazujú na hlboké prepojenie s rôznorodými židovskými populáciami. Tento zistenie naznačuje, že španielski Rómovia môžu pochádzať skôr z putovnej medzinárodnej židovskej obchodnej komunity ako z neskorostredovekej indickej migrujúcej skupiny.

Autosomálna DNA ako dôkaz rôznorodého židovského pôvodu

Všetkých 76 testovaných jedincov má predkov zakorenených v južnej Ázii, čo zodpovedá indickým genetickým väzbám, ale konkrétne *južnej* Indii, nie Rajasthanu (severná India). Zaujímavé je, že táto juhoindická zložka vykazuje úzke prepojenie s indicko-židovskými komunitami: Židmi z Cochin (Kerala), Bene Israel z Maháráštry a Bnei Menashe zo severovýchodnej Indie.

Okrem svojho indického židovského pôvodu mal každý jednotliviec aj významný židovský pôvod z takmer celého židovského sveta. V skutočnosti autosomálna DNA tejto skupiny obsahuje zistiteľné príspevky od európskych Židov (ako aškenázskych, tak aj sefardských), severoafrických Židov (napr. marockých, alžírskych, tuniských, líbyjských), blízkovýchodných Židov (napr. jemenských), Židov z Kaukazu (gruzínskych, azerbajdžanských), západoázijských Židov (irackých, iránskych), strednej Ázie (napr. bucharanskí/uzbeckí) a južnej Ázie (indické komunity, ako sú Cochin a Bene Israel). Inými slovami, genómy španielskych Rómov nesú stopy takmer všetkých hlavných židovských populácií od Európy po južnú Áziu.

Je zaujímavé, že hoci 100 % jedincov má židovské genetické znaky, menej ako polovica (len 32 z 76) vykazovala akúkoľvek sefardskú (iberijsko-židovskú) zložku. Zostávajúcich 44 jedincov zdedilo židovské predkovia mimo Pyrenejského polostrova – z východnej Európy, severnej Afriky, Ázie a dokonca aj Indie. Takéto rozšírené židovské genetické dedičstvo nemožno vysvetliť jednoduchým zmiešaním s miestnymi sefardskými Židmi v Španielsku. Naznačuje to, že predkovia španielskych Rómov už mali rôznorodé židovské rodové línie, než sa usadili na Pyrenejskom polostrove. Až po príchode sa zmiešali s miestnymi Židmi.

V súlade s týmto zistením táto štúdia zistila, že španielski Rómovia majú genetické väzby so starovekými levantínskymi populáciami. Vykazujú segmenty DNA, ktoré zodpovedajú segmentom starovekých národov Blízkeho východu (biblický kanaánsky/levantínsky pôvod), čo odzrkadľuje staré blízkovýchodné dedičstvo v ich genóme. Ešte pozoruhodnejšie je, že majú identifikovateľné DNA zhody so stredovekými židovskými jedincami z 11.–12. storočia v Európe. Konkrétne boli zaznamenané genetické podobnosti s DNA získanou zo židovských pozostatkov v stredovekom Norwichi (Anglicko) a Erfurte (Nemecko).

Bolo by nepravdepodobné, aby Rómovia mali *priamych predkov* na židovských cintorínoch v Anglicku a Nemecku z 12. storočia, ak ich predkovia prišli do Európy až v 15. storočí z Indie. Navyše, ich genetická spojitosť so starovekými Izraelitmi ich spája so všetkými židovskými komunitami na svete. Autosomálny profil DNA tejto skupiny je skutočne mozaikou globálne rozloženého židovského pôvodu, čo svedčí o hlbokom historickom prepojení rôznych židovských národov.

Forenzé STR markery spájajúce sa so židovskými populáciami

Ďalšie dôkazy pochádzajú z forenznej analýzy DNA markerov Short Tandem Repeat (STR) v podskupine vzorky španielskych Rómov. Profily STR (používané vo forenznej identifikácii) boli skúmané u deviatich jedincov a výsledky potvrdili ich židovské prepojenie. Všetkých deväť jedincov vykazovalo prítomnosť štyroch kľúčových „židovských markerov“ (súbor alelových vzorov v určitých STR lokusoch) vo svojich genómoch. Tieto konkrétne markery sú známe indikátory židovského pôvodu a prítomnosť všetkých štyroch naznačuje príspevky viacerých židovských vetiev (Aškenázov, Sefardov a Blízkeho východu/Mizrahi) v rodokmeni.

Navyše, pri porovnaní s uverejnenými databázami STR sa profil každého rómskeho jednotlivca zhodoval alebo zoskupoval s referenčnými profilmi známych židovských populácií. Napríklad ich genetické odtlačky vykazovali významnú podobnosť s odtlačkami maďarských aškenázkych Židov, Chuetas z Mallorky (kryptožidovská komunita pochádzajúca zo sefardských predkov), ako aj s dátovými súbormi zmiešaných európskych a izraelských Židov. V praktickom zmysle tieto španielske cigánske populácie zdieľajú s súčasnými Židmi množstvo STR aliel, čo predstavuje priamy forezný dôkaz príbuznosti so židovským národom.

Je zaujímavé, že napriek tomu, že pochádzajú z rôznych provincií Španielska, mali cigánski jedinci veľmi homogénne profily STR, často s rovnakými alelami na mnohých lokusoch. To naznačuje, že pochádzajú z malej, úzko prepojenej zakladateľskej komunity, ktorá pravdepodobne mala odlišnú etnickú identitu. Je pozoruhodné, že všetci títo jedinci nesú židovské špecifické markery STR, čo poukazuje na to, že zakladateľská komunita bola židovského pôvodu. Forenzná analýza dospela k záveru, že testovaní španielski Rómovia sú geneticky príbuzní a pochádzajú z „tej istej skupiny Židov, ktorí sa v nešpecifikovanom období“ v histórii dostali do Španielska. STR dôkazy teda nezávisle potvrdzujú zistenia autosomálnej DNA: upevňujú tvrdenie, že španielski Rómovia sú úzko prepojení so židovskými populáciami, a to nielen teoreticky, ale aj na základe merateľných genetických markerov používaných v modernej populačnej forenzných vedách.

Staroveké obchodné cesty a hypotéza o radhanitských obchodníkoch

Ako mohli španielski Rómovia nadobudnúť takú rozsiahlu mozaiku židovského pôvodu? Hypotéza o radhanitských obchodníkoch ponúka presvedčivé vysvetlenie. Historické záznamy, hoci fragmentárne, opisujú *Radhanitov* ako stredovekých židovských obchodníkov (aktívnych približne v 8.–12. storočí n. l.), ktorí vykonávali diaľkový obchod po celom známom svete. Títo obchodníci so sídlom v Perzii/Mezopotámii boli známi tým, že „poznali cestu“ – cestovali zo západnej Európy a severnej Afriky cez Blízky východ do Indie a dokonca aj do Číny. Spájali rozptýlené židovské komunity pozdĺž Hodvábnej cesty a námorných ciest a slúžili ako neutrálni sprostredkovatelia medzi kresťanskými a moslimskými ríšami.

Počas svojich ciest sa Radhaniti prirodzene zmiešali s miestnym židovským obyvateľstvom v každom regióne prostredníctvom manželstiev a komunitných väzieb, čím vo svojich potomkoch nahromadili rozmanité židovské genetické dedičstvo. Ich základný rodokmeň bol blízkovýchodný (západný ázijský židovský), ale v priebehu generácií nadobudli európske, stredomorské a ázijsko-židovské predkov, pričom si zachovali súdržnú obchodnú sieť. (Je zaujímavé, že 76 španielskych Rómov má v priemere 10–18 % západoázijského/blízkovýchodného DNA, čo zodpovedá ich západoázijskému židovskému pôvodu. Je to viac ako ich indický pôvod.)

Historické dôkazy ukazujú, že židovskí obchodníci vymieňali tovar medzi Levantom a Indiou už v staroveku (napríklad indický škoric a cukor v biblickom Izraeli a britský cín v 13. storočí pred n. l. v Izraeli). Na začiatku stredoveku Radhaniti tento obchod systematizovali. Radhanitská karavána mohla vyraziť zo Španielska, prekročiť Stredozemné more a severnú Afriku, potom pokračovať po súši cez Arábiu a Perziu, cez Indus do Indie a ďalej do Číny, pričom na každej etape využívala židovské komunity. V skutočnosti je založenie trvalých židovských kolónií na koncových bodoch trasy zdokumentované – napríklad stredoveká židovská komunita v Kaifengu v Číne bola založená obchodníkmi z Perzie počas dynastie Song. (Rhadaniti).

To odzrkadľuje to, čo sa mohlo stať na západnom konci: *Sepharad* (Španielsko) bol prirodzeným koncovým bodom týchto obchodných okruhov. Predpokladáme, že skupina etnicky zmiešaných židovských obchodníkov – tých, ktorí počas svojich ciest po Hodvábnej ceste nadobudli indicko-židovský pôvod a iné diaspórové rodové línie – sa nakoniec usadila v Španielsku a stala sa predkami španielskych Rómov. V podstate španielski Rómovia môžu predstavovať potomkov stredovekého kočovného židovského obchodníckeho klanu, ktorý obchodoval medzi Indiou a Čínou a Španielskom a Nemeckom v kruhovom vzore, keď prišli do Španielska, a nie potomkov neskoršej migrácie zo severnej Indie v¹⁵-storočí.

Tento scenár elegantne vysvetľuje genetické údaje zistené v tejto skupine španielskych Rómov. Takíto obchodníci by do Španielska prišli s už existujúcim „medzinárodným“ židovským genetickým profilom. Štúdia skutočne zistila stopy východoázijského pôvodu u španielskych Rómov (asi 30 % z nich malo malú zložku „žltorímskej“ východoázijskej neolitickej DNA), čo je v súlade s cestou, ktorá sa rozšírila do východnej Ázie. Ide o rovnaké DNA dedičstvo ako u Židov z Kaifengu.

Počas storočí na Pyrenejskom polostrove táto populácia pravdepodobne absorbovala ďalšiu miestnu židovskú krv (čo vysvetľuje prítomnosť sefardského prímesu) a mohla tiež začleniť genetický vklad z aškenázskych línií (možno prostredníctvom skorších vetiev, ktoré prešli strednou Európou). Jadro ich rodokmeňa však zostalo konglomerátom židovských diaspór zhromaždených pozdĺž starých obchodných ciest. V čase, keď boli v historických záznamoch uznaní ako „Cigáni“ (mylne považovaní za egyptských alebo indických tulákov), už boli hybridnou židovskou komunitou – živou pamiatkou trans-európskych židovských obchodných sietí.

Záver

Súhlasné dôkazy z moderných autozomálnych DNA, forenzných STR porovnaní, analýzy haplogrup a starovekých a stredovekých DNA dôkazov poukazujú na mimoriadny pôvod španielskych Rómov. Namiesto toho, aby boli len neskoro prichádzajúcimi prisťahovalcami z Indie, ktorí sa trochu zmiešali so španielskymi Židmi, zdá sa, že sú živým dedičstvom židovských obchodníkov, ktorí prekonávali kontinenty od začiatku zaznamenanvej histórie.

Unikátny genetický podpis 76 španielskych Rómov – nesúcich židovský pôvod z takmer každej vetvy židovského rodokmeňa – je možné vysvetliť hypotézou o židovských cestujúcich obchodníkoch. Títo ľudia si zachovali svoj unikátny židovský pôvod prostredníctvom endogamných manželstiev, ktoré pravdepodobne siahajú až k jednej skupine stredovekých židovských obchodníkov, ktorí si zo Španielska urobili svoj domov. Táto nová perspektíva spochybňuje konvenčný model pôvodu Rómov z Rajasthanu.

Takéto zistenia podčiarkujú hodnotu komplexného genetického testovania pri odhaľovaní skrytých nitiek histórie a podnecujú ďalší interdisciplinárny výskum ciest, ktoré formovali túto pozoruhodnú komunitu.